

Др Сава Аксић,
Ванредни професор Правног факултета
у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrpfni1673105A

UDK: 342.4(497.1)"1921"

Рад примљен: 12.08.2016.
Рад прихваћен: 12.10.2016.

ЛЕГИТИМИТЕТ ВИДОВДАНСКОГ УСТАВА И ОДНОСИ ЊИМЕ УСПОСТАВЉЕНИ

Апстракт: *Владајуће странке из Србије су сматрале да је за доношење устава неопходно да за њега гласа већина Срба, Хрвата и Словенаца заједно, с обзиром на то да се ради о „једном троименом народу“, док су хрватске и словеначке странке заступале став да устав треба да буде донет већином од Срба, Хрвата и Словенаца посебно. Устав је донет на Видовдан 1921. годинесрпском и муслиманском већином. Овај устав ипак није био легитиман, јер су се у њему налазиле одредбе на основу којих је донет, односно сам је себи дао легитимитет. Осим тога, није донет гласањем већине представника сваког народа посебно, него већином представника сва три народа, при чему су народи имале различити број представника. По овом уставу територија државе је била централизована, црквени органи нису имали статус државних органа, а цркви је признат само статус аутономне организације. Уставом је одређено да краљ нема никаква права мимо устава, нити постоје права која му се уставом не могу одузети. Овим уставом је успостављена уставна монархија.*

Кључне речи: *Заједничка држава, Срби, Хрвати, Словенци, устав, власт, краљ.*

Ако се узме у обзир начин управљања државом у периоду државно-правног провизоријума – путем уредби, наредби владе, појединачних одлука и проширењем важења закона Краљевине Србије на Краљевину СХС(Прилози за националну историју државе и права у 19. и 20. веку (до 1941. године), 1996: 209), што је са правног становишта крајње дискутабилно, првенствено по питању правног основа и надлежности за доношење таквих одлука, испада да је једини важећи, и не толико спорни, основ нове државе била Крфска декларација. Међутим, Крфска

* sava.aksic@gmail.com

декларација, као и сваки државотворни акт, била је акт који је само начелно регулисао поједина питања, и стоганије могао да буде и једини правни основ нове државе, а посебно не да пружи конкретну основу за оперативну нормативну структуру на основу које би могла да функционише будућа заједница, с обзиром на то да је декларација предвиђала само најопштија начела будућег државног устројства. Али, како су односи у време државно-правног провизоријума (1918–1921) запели око будућег устава, односно устројства државе, које је у њему требало да буде предвиђено, а с обзиром на то да то није био спор чије је решење било на видик, посебно не у тој фази постојања заједнице, онда се морао пронаћи начин како да држава у формирању преживи тај период. Једини начин да се то учини био је путем појединачних одлука и наредби владе, и проширењем важења закона Краљевине Србије (Прилози за националну историју државе и права у 19. и 20. веку (до 1941 године), 1996: 209). Ових аката није било мало, па је стога и након доношења Видовданског устава, законодавна скупштина која је настала претварањем уставотворне скупштине краљевим указом, имала у свом саставу законодавно тело са првим циљем: уклањања државно-правног провизоријума, и то на начин што ће поред уредби из појединих области које су биле уставом прецизиране, и на тај начин озакоњене, законодавни одбор све остале уредбе преиспитати у року од пет месеци, и онима које су у складу са уставом дати законску снагу, а оне које то нису – укинути (Глигоријевић, 1979 : 114–115). Његов други задатак је био да претреса и усвоји законске предлоге који су се тицали унификације законодавства, како би одређени законски предлог могао уопште да изађе пред скупштину (мада су се у неким случајевима закони доносили само за поједине покрајине, што је било само прелазно решење до доношења јединственог закона у односној области) (Глигоријевић, 1979: 115).

Тако у периоду провизоријума није било законодавства које би могло да гарантује пренос послова на покрајинске органе, на нивоу који би државу могао да окарактерише као децентрализовану у одређеном степену. Држава је у фактичком смислу функционисала као проста, све су послове обављали централни и централизовани органи, па и уставотворна скупштина, онда када је била формирана, није ништа друго изражавала, него управо овакве односе у држави, тј. изражавала је устројство једне прости државе. Тако је у пословнику уставотворне скупштине од 31. јануара 1921. године, као у претходном привременом пословнику, било предвиђено да ће се устав будуће заједничке државе донети ако за њега буде гласала већина Срба, Хрвата и Словенаца, изражавајући на тај начин централистички уређену државу, као последицу чињенице да у њој живи „један троимени народ“, за разлику од става који су заступале странке из Хрватске, да устав треба да

буде донет већином од Срба, Хрвата и Словенаца, или става муслиманске странке да устав будуће заједнице треба да буде донет макар већином од 3/5 посланика (Глигоријевић, 1979: 92–93). Различити ставови кворума за одлучивање по овом питању су у почетку изгледали као привремене несугласице илитекућа питања која ће се временом решити! Међутим, несугласице око начина управљања државом, не само да се нису протеклом времена решавале, него су се све више мултипликовале, а све то као последица најједноставније чињенице да је Хрватска пристала и сагласила се око уједињења са Србијом само из тактичких разлога, да би као побеђена страна у рату избегла комадање територије између Италије, Србије и Црне Горе (Глигоријевић, 1979: 18). Хрватској није био циљ уједињење са Србијом, него је савез са Србијом требало да јој обезбеди да под њеном влашћу остану територије на којима хрватско становништво није чинило већину, и међународно признање нове заједничке државе у којој су Хрвати били конститутивни народ, да би касније по принципу континуитета обезбедили признање и за нову хрватску државу. Тако да је Хрватска у савезу са Србијом видела само привремену заједницу у којој је требало да осигура територију на коју је претендовала, да би у тренутку када поново ојача Немачка, Аустрија и Угарска покушала да постане независна држава.

Крфску декларацију, као акт на који се позивала опозиција у свом захтеву за квалификованом већином (У ставу 3, тачка 14. Крфске декларације стоји: „Устав се има примити у целини, у Уставотворној Скупштини, бројно квалификованом већином.“ (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919, 1920: 99)), владајуће странке нису сматрале обавезујућим актом у политичким односима, а ако Крфска декларација, која предвиђа квалификовану већину за доношење будућег устава, и обавезује, онда се, сматрале су исте, и већина од половине више једном гласа сматра квалификованом (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919, 1920: 93).

То је био правни аргумент у циљу прихватања става да је за усвајање устава неопходно да гласа половина више једног посланика, а фактички аргумент који је изнет, посебно од стране радикалне странке и Николе Пашића, био је да у новој држави постоји један народ, па и у скупштини постоје представници једног народа, те онда и нема племена која би се међусобно надгласавала, док је сам механизам доношења одлука већином гласова опште прихваћен принцип и начин одлучивања у колективним органима (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919, 1920: 93).

И, на крају, истакнут је политички аргумент за прихватање оваквог става у одлучивању, а то је да овакав начин усвајања устава диктира политички тренутак, с обзиром на то да у држави постоје јаке федералистичке и антимонархистичке странке, па би прихватање двотрећинског принципа значило да је држава уређена као федерација и прихватање последица које такав начин уређења носи са собом, а то је да је одлука увек у рукама једне трећина, од чије сагласности зависи доношење одлуке (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919,1920: 93).

Највећи протагонисти оваквог решења су биле владајуће странке: радикална и демократска, насупрот опозиционим странкама из Хрватске и Словеније (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919,1920: 94–95), и насупрот републиканцима, комунистима и социјалистима који били за републику организовану на федералистичким основама (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919,1920: 104). Југословенска муслиманска странка је пристала да гласа за устав зарад исплате заостале феудалне ренте (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919,1920: 74–75).

Тако да је на Видовдан 1921. године устав ипак био донет, и то већином од 223 гласа, насупрот 23 гласа и 158 одсутних посланика, у чему је кључну улогу у већини за усвајање устава чинила ЈМО, без чијих гласова устав не би био донет, па је тако, без озбира не неслагања, разилажења и политичке сукобе, Видовдански устав донет српском и муслиманском већином (Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919,1920: 110–111).

Што се тиче саме процедуре доношења овог устава, овај устав представља раритет, јер му је дато ретроактивно дејство пошто је сам регулисао начин свог доношења, односно зато што је сам себи обезбедио легитимитет! Иако јенепостојећи легитимитет услед недостатка уставног континуитета могао евентуално бити надомештен референдумом, и то већином у сваком народу посебно, али владајуће странке не да нису биле за изјашњавање народа, него ни за одлучивање по принципу већине посланика у сваком националном клубу.

Унутрашњи дисконтинуитет нове државе је неспоран, пошто није постојао никакав споразум који би продужио важност српског устава, макар и у питању начина доношења новог устава и већине која је за то потребна. Ако се и применио начин за доношење новог устава, у смислу већине која је за то била потребна, то је требало предвидети у, још увек, међународном уговору – Крфској декларацији, којим је регулисан начин доношења новог устава. Таквог споразума није било, него се једноставно

расправљајући о новом уставу, односно већини која ће по новом уставу бити неопходна за промену и доношење устава, у ствари расправљало и о већини потребној за доношење тог истог устава, иако је за доношење тог првог устава било потребно да питање његовог доношења већ буде предвиђено у неком претходном акту који ће бити важећи у тренутку доношења тог устава, јер би на тај начин чин његовог изгласавања био легитиман. Како тог претходног акта није било, прећутно је хипотетички дат актуелни позитивитет: устав који се требало донети, сматран је да већ важећим погледу процедуре за његово доношење!

Иако се након тога устав сматрао легитимним, Видовдански устав у смислу правног важења је ипак донет на начин који није био легитиман: због тога што за њега нису гласали посланици из хрватских и словеначких подручја, и зато што уопште није било предвиђено, нити је имало где бити предвиђено каквом ће се већином он доносити, јер није постојао никакав нормативни акт у којем је тако нешто било предвиђено. Једино када би све три групе посланика гласале за устав, једино би се тада могло бити начисто са решењем питања легитимитета овог устава.

Крфска декларација је питања државног устројства предвидела на уопштен начин, па је она у овом смислу пре била акт о намерама него акт који је конкретно регулисао питање доношења устава. По страни што Крфска декларација нија прошла редован пут ратификације као начина давања правне снаге међународним актима. Крфској декларацији, као типичном међународном акту, прећутно је дат карактер унутрашњег, државног правног акта.

Доношењем Видовданског устава је уставно право унификовано. Од тог тренутка је на подручју Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца важио један, Видовдански устав.

Видовдански устав је одређена питања другачије регулисао у односу на устав Краљевине Србије из 1903. године, који је до тада био важећи у Србији. Одређена питања је другачије регулисао, на модернији и напреднији начин, чему је допринос дало и богатство вишенационалне и вишеконфесионалне средине, што је било и последица модерних токова који су постојали ван земље.

Наравно, поред ових разлика које су подразумевајуће, с обзиром на то да се више није радило о једној, него о држави која је настала од неколико држава у формално-правном смислу, односно од више социолошко-етничких скупина, Видовдански устав, предвиђа и другачију државну организацију и другачији начин везивања нецентралних за централне органе поређењу са српским уставом из 1903.

Територија држава је по новом уставу подељена на тридесет и три области (Јовановић, 1924: 385). Иако је било предвиђено да ће се подела на области извршити по природним, социјалним и економским приликама, уступак је ипак направљен постојећем стању, па је и подела извршена по државним и покрајинским границама које су постојале до тренутка стварања нове државе (Јовановић, 1924: 383–385).

Видовдански устав је по природи ствари морао да рефлектује постојеће разлике, које су произиласиле из чињенице постојања више народа, мултиконфесионалности, више територија, више ентитета. У том смислу једна од новина устава који не фаворизује ниједну вероисповест јесте и та да више не постоји државна вера (Јовановић, 1924: 86).

Црквени органи немају статус државних чиновника, а цркви је признат статус аутономне организације. Тиме је у новом уставу на принципијелан начин решено питање вера, верских организација и хришћанске и мухамеданске вере (Јовановић, 1924: 86).

Следећа новина се односи на саму изборну технику за скупштину. Новина Видовданског устава у односу на стари српски устав је у томе, што нови устав, водећи рачуна о реалнијој заступљености странака и реалнијем одсликавању политичког расположења народа у представничком органу, слабије изборне листе не маргинализује, него им обезбеђује веће шансе у добијању посланичких места (Јовановић, 1924: 137–138). Односно, комбинујући пропорционални и већински изборни принцип, као и бирање по окрузима и бирање по срезовима, изборне листе које су бројно слабије штити од бројчано јачих листа (Јовановић, 1924: 137–138).

Оно што треба напоменути као новину која одражава жељу законодавца да се успостави јединствено правно подручје на територији целе државе са циљем унификације законодавства у интересу подизања нивоа ефикасности функционисања државе је успостављање посебног законодавног одбора, који је требало да постојеће законе доведе у склад са Видовданским уставом (Јовановић, 1924: 234). Законодавац је, наравно, одмах дао приоритет проблему постојања различитих правних подручја и унификацији, као једином начину решења тог проблема, а након тога, ако је могуће, и уколико је било могуће путем кодификације, јер ти поступци нису само правно-технички поступци него и ствар суштине постојања државе и права. Оно што је важно у случају кодификације, то је важење права на основу једне основне норме. Само овакво важење може бити основа функционалне ефикасности једне државе, односно правног поретка који на одређеном подручју ефикасније функционише. Унификација је

у принципу услов постојања једне државе, док је кодификација услов ефикасност правног система.

Међутим унификација, а са њом и кодификација, чија је основа унификација требало да буде, у новонасталој држави, као и за све време њеног трајања, не бисе појављивале као проблем да је ово питање доследније и свеобухватније постављено. Та недоследност или слабост због које се овом пројекту није дала права мера се огледа у три момента.

Први моменат је временска ограниченост рада овог законодавног одбора, јер је овај законодавни орган успостављен у намери да постоји пет година од дана ступања на снагу Видовданског устава (Јовановић, 1924: 234), и са циљем да се у том року уједначе одређени закони. Међутим, с обзиром на важност питања унификације и значаја који она има, као и с обзиром на чињеницу да се ради о посебним подручјима који никада нису чинила једно правно подручје, сматрамо да постојање и функционисање овог органа није требало орочити никаквим роком, већ урађеним послом; дакле, орочити га не хронолошки, формално, него оствареним задатком – суштински, да овај орган престане да постоји онда када се уједначи законодавство, јер су у питању народи који су вековима били под различитим властима, са различитим традицијама и обичајима, а сада први пут у историји стварају заједничку државу, па је и разумљиво да разлике између ових народа нису мале, и то не само правне, већ и остале које се само огледају у правном поретку. Зато и време за један овакав посао није требало бити орочено, посебно не на период од пет година, с обзиром на то да пре тог периода није постојала никава претходна припрема у том смислу која би гарантовала да би евентуално у овом периоду тај посао требало бити финализован.

Други моменат који представља слабост једне овакве замислије тај што је задатак овог одбора у смислу уједначавања закона био да изједначи са Видовданским уставом само одређене законе, и то: Закон о државном савету, Закон о главној контроли, Закон о пословном реду у државном савету и Закон о министарској одговорности који су били закони Краљевине Србије (Јовановић, 1924: 235). Након обављеног посла уједначења, важност ових закона усклађених са Видовданским уставом би се проширила на целу новонасталу државу (Јовановић, 1924: 235).

И, трећи разлог слабости ове замислијесте тај што је требало и законе Краљевине Србије са законодавством аустро-угарских Југословена ускладити тамо где је било услова за тако нешто. У овом случају би се нашло решење које би било опште прихватљиво и ту би постојала суштинска и појмовна унификација, јер је постојала једна законодавна власт која би дала важење истим појмовима и тако их направила јединственим.

Видовдански устав у члану 45 изричито предвиђа да је устав основ свих државних власти, односно да се све власти врше на основу овог устава, што важи и за краљевску власт чији је основ овај устав, те краљ нема никаквих права мимо устава, нити постоје права која му се уставом не би могла одузетиса једне стране, док са друге стране краљ ни у ком случају не може погазити устав (Јовановић, 1995: 397). Устав није одредио ниједну власт које ће је представљати у своме јединству, него је државну власт рашчланио на законодавну, управну и судску власт, с тим што законодавну власт врше краљ и Народна скупштина заједно, управну власт врши краљ преко министара који за свој рад одговарају Народној скупштини, док судску власт врше судови, који суде на основу закона, а у име краља; тако да, с обзиром на то да се акт сваке власти оснива на ауторитету краља или скупштине, Устав предвиђа да су краљ и скупштина највиши органи власти (Јовановић, 1995: 397–398).

Краљ учествује у вршењу законодавне власти на тај начин што расписује изборе, сазива, отвара, закључује и распуста скупштину, затим има право законодавне иницијативе (подноси законске предлоге скупштини) и законодавне санкције (потврђује изгласане законске предлоге који тек његовом потврдом постају закони), с тим што краљ нема обавезу да било ком изгласаном законском предлогу да законодавну санкцију, а што значи да он има право апсолутног а не суспензивног вета, али ако хоће да неком акту да санкцију, онда он мора да то право употреби у одређеном року, а када га употреби, онда тај акт мора потврдити такав какав је усвојен у скупштини без икаквих измена (Јовановић, 1995: 399). Краљ, такође, има право проглашења (промулагације) – акта у форми указа, који садржи констатацију да је скупштина изгласала односни акт, затим констатацију да га је краљ тај акт потврдио и цео законски текст. Након овога се закон обнародује, а за шта наредбу издаје краљ (Јовановић, 1995: 399–402).

Скупштина има редовни сазив који се држи сваке године једанпут и његов датум је одређен уставом, и ванредни сазив, који краљ својим указом одређује, и чији датум краљ одређује (Јовановић, 1995: 195). У члану 52 Устава стоји да Народну скупштину у редован сазив сазива краљ, а дан новог сазива Народне скупштине ће бити одређен у указу којим се закључује седница претходног сазива, док у члану 75 Устава стоји да је редовни сазив Народне скупштине 20. октобар сваке године, ако пре тога краљевим указом није сазван ванредни сазив скупштине (Јовановић, 1995: 195). Иако стоји да се редован сазив одређује краљевим указом и да је с друге стране одређен Уставом – 20. октобар, у пракси су се одредбе о редовном сазиву тумачиле тако да уколико краљ у указу којим се закључује претходна седница не одреди датум новог сазива, то не значи

да нова седница редовног сазива неће одржати – јер одређивање датума у краљевом указу није овлашћење краља којим се скупштини одобрава редован сазив – већ се то сматрало опоменом и подсећањем скупштине на њену уставну дужност да се у редовном сазиву састане 20. октобра. На тај начин редовни сазиви су се у сваком случају одржавали 20. октобра, чак и када краљ у указу којим се закључује претходни сазив не би одредио датум новог редовног сазива скупштине (Јовановић, 1995: 195).

Краљ је по Уставу имао право да распусти Народну скупштину, али указ којим са распуштала скупштина морало је да садржи одлуку о датуму одржавања нових избора и сазиву Народне скупштине, с тим што су се избори морали одржати у року од три, а сазиви у року од четири месеца од тренутка распуштања скупштине (Јовановић, 1995: 195).

Осим тога, краљ је био шеф управне или административне власти – он је вршио управну власт, а скупштини је припадало само право надзора над управом (Јовановић, 1995: 415). У вршењу управне власти краљ не доноси све акте, него то чине управни органи, а краљ само врши руководство и надзор над органима управе, док акти које краљ у вршењу управне власти доносисамо најважније управне акте, и то посебно: постављање управних органа, а у оквиру ове функције установљавање звања и избор лица која ће звања вршити (Јовановић, 1995: 416).

Од краљевих управних атрибуција, Устав нарочито издваја његову дипломатску власт под којом подразумева представљање државе у спољним односима, закључивање уговора са страним државама, примање и слање посланика других држава, објаве рата и склапање мира са другим државама (Јовановић, 1995: 417). Устав такође издваја и његову војну власт под којом се подразумева да краљ својом уредбом прописује формацију војске, да је врховни заповедник војне силе, због чега се војници и морнари заклињу на верност краљу (за разлику од чиновника који се заклињу на верност краљу и покорност законима), затим, у време рата краљ командује војском а не војни министар, с тим што иако краљ има војну власт, та власт му не пружа право употребе војске у унутрашњим стварима државе, јер се војска у унутрашњим стварима може употребити само на захтев надлежне грађанске власти (Јовановић, 1995: 417–420).

По Уставу судови изричу и извршавају пресуде у име краља. И док су судови независни од било какве власти и суде по закону, судије формално поставља краљ. Међутим, у избору судија краљ има много мање слободе него у избору осталих чиновника (Јовановић, 1995: 420). Његове судске атрибуције су право амнестије и помиловања, као и право оптужбе министара државном суду (Јовановић, 1995: 421–422).

Што се тиче облика владавине који је овим уставом успостављен, у његовом првом члану стоји да је Држава Срба, Хрвата и Словенаца уставна, парламентарна и наследна монархија (Јовановић, 1995: 91).

У неограниченим уставним монархијама монарх има неограничену власт: он је шеф законодавне, судске и управне власти, он врши уставотворну власт, а све ове власти може вршити лично или преко одређених органа (Лукић, 1995: 316). За разлику од неограничене или апсолутне монархије, ограничена монархија је монархија у којој је монарх само суверена личност, а не и суверени орган, па и има само личне привилегије, што наравно не значи да је он без икаквог уплива у вршењу власти, него он само нема апсолутну власт као у апсолутној монархији, али ипак има одређене ингеренције у вршењу власти, па се, с обзиром на његов положај несuverеног органа, ограничене монархије деле на уставне монархије и парламентарне монархије (Лукић, 1995: 316).

У уставној монархији постоји ограничење монарха у све три највише државне власти: законодавству, где је монарх дужан да сарађује са парламентом; судству, где постоји ограничење утицаја, не само монарха него и сваке друге власти, а спроведено је принципом независности судова; и у извршењу, где је монарх дужан да сарађује са министрима које он именује, али који су ипак одговорни парламенту (Келзен, 1951: 287). Уставна монархија је дакле такав облик монархије у којем монарх нема самосталну најбитнију уставотворну власт, него устав доноси суверени орган, а краљева власт је прописана уставом којег се он мора придржавати, па су и његови акти супротни уставу неважећи, док у парламентарној монархији, ограниченост монарха може бити још већа и у том систему законодавну власт врши или само парламент или парламент законодавну власт дели са монархом, при чему постоји успостављен посебан систем одговорности одређених органа за акте монарха (Лукић, 1995: 316–317; Verpatzík, 1919: 2–4). Монарх је у овом систему обично на челу управне власти, али управну власт у његово име врше министри, без чијег потписа ниједан акт монарха не може бити пуноважан, иако са друге стране министре поставља монарх, али их парламент ипак може опозвати ако не уживају поверење, тако да је монархова воља ограничена вољом министра (Лукић, 1995: 317). Тако се монарх преко министара подвргава вољи парламента. По овој ограничености монарха парламентом овај систем монархије је и добио име. Са друге стране, када у овом систему монарх врши законодавну власт заједно са парламентом, онда монарх обично има право санкције – потврђивања закона. Без ове потврде од стране монарха законски предлог, иако усвојен у парламенту, не може постати закон. Ово би био

случај у ситуацији да монарх стави вето на законски предлог усвојен у парламенту(Лукић, 1995: 317).

Што се тиче односа између парламента и владе успостављеног Видовданским уставом, он је такав да скупштина у случају незадовољства радом појединих министара или владе може њима изјавити неповерење, али та изјава неповерења, као смисао политичке одговорности владе према скуштини, не значи аутоматски и престанак мандата појединим министрима или целој влади, већ позив краљу да смени владу или поједине ministre, пошто се они постављају и отпуштају краљевом одлуком а не вољом парламента. У том случају краљ мора или да разреши министра, односно владу, или да распусти скупштину, али тешко да може да задржи и владу и скупштину, јер очигледно да влада, односно поједини министри, не уживају поверење скупштине. То неповерење према влади по уставу реализује краљ а не скупштина (Јовановић, 1995: 355–356). Тако да превласт законодавне у односу на извршну власт није потпуна, јер скупштина не бира и не разрешава ministre, односно владу, него то чини краљ, а тиме и парламентаризам прокламован у уставу није потпун. Изјава неповерења појединим министрима или влади од стране парламента, у држави организованој на начелима парламентарне демократије, повлачи смену министра или владе. Међутим, у држави организованој на принципима Видовданског устава, то није био дословно случај(Јовановић, 1995: 356). Пошто краљу није обезбеђен надређени положај у односу на скупштину и не налази се изнад устава, ни изричито по слову устава, ни на основу овлашћења која му припадају, сматрамо да је овим уставом ипак успостављена уставна монархија, која само има елементе парламентаризма, али није успостављен и парламентаризам у монархији, односно систем одговорности владе према парламенту у пуном смислу, тј. да парламнет бира и разрешава владу, због чега би она била њему и одговорна (о парламентарној или кабинетској влади види: Јовановић, 1922: 388).

Литература

Глигоријевић, Б. (1979). *Парламент и политичке странке у Југославији 1919–1929*. Београд

Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1914–1919. (1920). сабрао Шишић, Ф. Загреб

Келзен, Х. (1951). *Општа теорија права и државе*, Београд

Лукић, Р.(1995). *Теорија државе и права*, Теорија државе, Београд

Прилози за националну историју државе и права у 19. и 20. веку (до 1941. године), (1996). Друга књига, приредио Суботић, Д. Живановић, Т. „Досадашњи рад на изједначењу законодавства у Краљевини СХС“, Београд

Јовановић, С. (1924). *Уставно право Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, Београд

Јовановић, С. (1995). *Уставно право Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, Београд

Bernatzik, E. (1919). *Republik und Monarchie*, Tübingen

Sava Aksić, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law in Prishtina,

(temporarily seated in Kosovska Mitrovica)

LEGITIMACY OF THE VIDOVDAN CONSTITUTION AND RELATIONSHIPS ESTABLISHED THEREBY

Summary

The Vidovdan Constitution (1921) was the first constitution of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians. Serbian ruling parties advocated that the constitution should be adopted in Parliament by a simple majority vote of Serbs, Croats and Slovenians all together, considering that it was to be the constitution of “one nation with three names”. On the other hand, Croatian and Slovenian parties took the position that the constitution should be approved by a majority vote of each of the three nations (Serbs, Croats and Slovenians) separately. The Constitution was adopted on Vidovdan (St. Vitus Day), on 28th June 1921, by the Serbian and Muslim majority. However, this constitution was not legitimate, because the provisions it rested on were not approved by the parliamentary majority of each nation separately but by the parliamentary majority of all nations together, where the three nations had unequal number of representative. Under the Vidovdan Constitution, the territory of the state was centralized, church authorities did not have the status of state authority, and the Church was only acknowledged the status of an autonomous organization. This Constitution established constitutional monarchy as a form of government. It further envisaged that the King did not have any authorities outside the Constitution, and that there were no authorities that could not be taken away from him under the Constitution.

Keywords: *Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians; Vidovdan Constitution; power, King.*